नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय
जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, रोल्पा

आ. व ०७२/०७३ को वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमाको सिलसिलामा जिल्लास्थित विषयगत कार्यालय,गाउँ विकास समिति तथा गैससहरुले पालना गर्नु पर्ने नीति तथा मार्गदर्शन

क) विषयगत कार्यालयका लागि

१. बार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकारको आवधिक योजना, नीति, रणनीति ,उद्देश्य, लक्ष्य र प्राथमिकता एवं दिगो विकासको लक्ष्य र सन् २०२२ सम्म नेपाललाई **अल्प विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नती** गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई प्राथमिकता दिई जिल्ला विकास समितिको क्षेत्रगत/विषयगत योजनाको उद्देश्य, लक्ष्य प्राप्ति हुने गरी बार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

२. जिल्लाको आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी जिल्लाभर अभियानको रुपमा अगाडि वढाउन सकिने बाल **मैत्री स्थानीय शासन, वातावरण मैत्री स्थानीय शासन, छुवाछुतमुक्त, बालविवाहमुक्त, बालीघरे प्रथाको अन्त्य, जुवातास तथा जाँडरक्सीमुक्त समाज** लगायत समाजमा रहेका सामाजिक विकृति विरुद्ध दीर्घकालमा सकारात्मक प्रभाव र समाज रुपान्तरण गर्न सक्ने योजना तथा कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ छनौट गरि उचित मात्रामा वजेट विनियोजन गर्नुपर्नेछ ।

३. पूजिगत तर्फको कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित एंव विपन्न तथा **पिछडिएका /द्वन्द्व प्रभावित वर्गको उत्थान र विकास** हुने आयोजनामा प्राथमिकता प्रदान गर्नुपर्नेछ साथै वजेट तथा कार्यक्रम लैङगीक उत्तरदायी वनाउनेतर्फ विशेष ध्यान दिनु पर्ने छ ।

४. विषयगत कार्यालयहरुले संचालन गर्ने वजेट तथा कार्यक्रमहरुको **दोहोरोपन** नहुने गरी संचालन गर्नुपर्नेछ ।

५. जिल्लामा दिनानुदिन वृद्धिहुदै गैरहेको **आत्महत्या, सम्वन्ध विच्छेद एवं पारिवारीक सम्वन्धमा देखिएको विचलन** रोक्ने गरी **सकारात्मक सोंचको विकास, व्यक्तिगत, पारिवारिक एवं सामाजिक सद्भाव, एकता र मेलमिलाप** हुने खालका योजना तथा कार्यक्रम संचालन गुर्नपर्ने छ ।

६. आयोजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा स्थानीय सिप, श्रोत र श्रम प्रधान प्रविधिलाई प्राथमिकता दिई स्वदेश मै रोजगार सिर्जना हुने आयमुलक, सिप मुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्नेछ साथै पूर्वाधार तर्फका कार्यक्रमहरु **संचालन र मर्मतसंभार**को **कार्य समुदायवाटै** हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ ।

७. साना **कृषि उद्यम** समेत प्रवर्द्धन गर्ने गरी सिंचाई योजनाहरु संचालन गर्नुपर्ने छ ।

८. विगत लामो समय देखि प्रारम्भ भई सम्पन्न हुन नसकेका **क्रमागत आयोजनाहरुलाई** सम्पन्न गर्ने तथा मौजुदा **सडकहरुको स्तरउन्नती** गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने छ ।

९. विपन्न एंव लक्षित वर्गहरुको श्रोत साधन र कार्यक्रमहरुमा पँहुच अभिवृद्धि गर्ने, सेवा प्रवाहमा सहजकिरण र उत्पादन लागतमा कमी ल्याउने गरि भौतिक पूर्वाधार सम्वन्धी कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने छ । पूर्वाधार निर्माण र आयआर्जन लगायतका योजनाहरु सम्भव भएसम्म **उपभोक्ता समिति/समुदाय परिचालन** गरी गराउनु पर्ने छ ।

१०. सुशासन अभिवृद्धिको लागि **आर्थिक अनुसाशन कायम** गरी सवै आयोजना तथा कार्यक्रम (**भौतिक तथा वौद्धिक) हरु** संचालनको क्रममा स्थलगतरुपमा सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक लेखापरीक्षण गर्ने र भौतिक पूर्वाधार सम्वन्धी योजनाहरुको होर्डिङ बोर्ड राख्ने व्यवस्था समेत मिलाउनु पर्नेछ ।

११. बालमैत्री, बालसुलभ एवं अपाङ्गमैत्री शैक्षिक कार्यक्रम संचालन गर्ने र **पूर्ण साक्षर जिल्ला घोषण पश्चात सो को दिगो व्यवस्थापन र निरन्तरतालाई** कायममै राख्दै जिल्लाको समग्र भौतिक एवं शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने छ ।

१२. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन हुने गरी कार्यक्रम तजुमा गर्नुपर्ने छ । वन, वातवरण तथा भू-संरक्षण हुने/गर्ने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ साथै वन दशक (२०७१-२०८०) को **एक घर एक रुख, एक गाउँ एक वन, एक गाउँ एक पोखरी र एक नगर अनेक उद्यान**को अभियानमा टेवा पुग्ने गरी कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्ने छ ।

१३. स्थानीय स्तरमा प्राप्त हुने **औषधीजन्य जडीवुटीहरुलाई** उत्पादन, प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्न चेतनामुलक एवं उत्पादनमूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्ने छ ।

१४. भू स्खलन, वाढीपहीरो नियन्त्रण तथा वातावरण संरक्षण र हरीयाली प्रवर्द्धन र विस्तार गर्न **अम्रिसो, बाँस र निगालो** लगायतका संरक्षणजन्य वोटविरुवाको उत्पादन तथा विस्तार गर्ने कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने छ ।

१५. स्थानीय स्तरमा योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा कृषि/पशु विकास अर्न्तगत दुध, अण्डा, मासु, फलफूल र तरकारीमा जिल्लालाई आत्मनिर्भर बनाई **व्यक्तिगत उद्यमशिलता एवं सहकारी प्रवर्द्धन**का माध्यमवाट निर्यातजन्य क्षमता विकास गर्ने योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्नेछ ।

१६. स्थानीय उत्पादन (**जौ, कोदो, भाङगो, आलु, फापर** आदि) लाई प्रवर्द्धन गर्दै आयात प्रवृतिलाई प्रतिस्थापनस्तरमा अभिवृद्धि गरी निकासीजन्य क्षमता विकास गर्न कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने छ ।

१७. नीजि, सहकारी, गै.स.स एवं सरकारी संयुक्त सहभागितावाट **एकिकृत डालो कोष** (**Integrated Basket Fund**) निर्माण गरी आन्तरिक एवं वाह्य पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि नगर क्षेत्रभित्र सार्वजनिक उद्यान निर्माण एवं संचालन गर्न योगदान गर्नुपर्ने छ ।

१८. **जलजलालाई पर्यटकीय** क्षेत्रको विकासमा टेवा पुर्‍याउन उपयूक्त स्थानमा **घरवास (होमस्टे) संचालन** गर्नुका साथै जलजला क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने गरी योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पर्ने ।

१९. तीन वर्षभित्र उज्यालो नेपाल समृद्ध नेपाल वनाउने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई टेवा पुऱ्याउने गरी **लघु जलविधुत योजना** तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने छ ।

२०. स्थानीय श्रोत, सामग्री, सिप र क्षमताको उत्पादन, उपयोग, परिचालन र प्रवर्द्धनमा टेवा दिई स्थानीय **उद्यम र उद्यमशीलताको** विकासमा जोड दिदै **वस्तुको बजारीकरण एवं पर्यटन प्रवर्द्धनलाई** प्राथमीकता दिनु पर्ने छ ।

२१. पूजिगत तथा चालु कार्यक्रमहरुको निर्धारीत ढाँचा र समयमा **वित्तीय र भौतिक प्रगति** विवरण जिल्ला विकास समितिमा अनिवार्य पठाउनु पर्नेछ ।

२२. सहभागितात्मक योजना तर्जुमाका विभिन्न चरणहरु मध्ये **९ देखि १३ सम्मका** (इलाका, विषयगत, एकिकृत, जिल्ला जिविस वैठक र परिषद्) चरणहरुमा अनिवार्य रुपमा उपस्थित हुनु पर्ने छ ।

v_ ufpँ ljsf; ;ldltsf] nflu

1= कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा गर्दा अनुदान रकम र आन्तरिक आय समेत समावेश गरी वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम **पौष मसान्त** भित्र गाउँ परिषद्बाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।

2= **वडा नागरिक मञ्चवाट सिफारिस** भई आएका योजना तथा कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ गाउँ परिषदमा पेश गर्नुपर्ने छ साथै गाविसले स्पस्ट देखिने र स्थानीय स्तरमा प्रभाव पार्नसक्ने खालका योजना तथा कार्यक्रमलाई अभियानको रुपमा अगाडी वढाउन सकिने खालका कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइ संचालन गर्नु पर्नेछ ।

3= जिल्लावाट अभियानको रुपमा अगाडि वढाएका कार्यक्रम (**वाल मैत्री स्थानीय शासन , वातावरण मैत्री स्थानीय शासन, छुवाछुतमुक्त, वालविवाहमुक्त, वाली घरे प्रथाको अन्त्य, जुवा तास तथा जाँड रक्सी मुक्त समाज वनाउने कार्यक्रम**) लाई गाउँ विकास समितिले अनिवार्य रुपमा समपुरक कोषको व्यवस्था गर्ने गरी रकम विनियोजन गर्नुपर्नेछ ।

4= सन २०२२ सम्म नेपाललाई अल्प विकशित मुलुकवाट विकाशसील मुलुकमा स्तरोन्नती गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई प्राथमिकता दिई जिल्ला विकास समितिको क्षेत्रगत/विषयगत योजनाको उद्देश्य ,लक्ष्य प्राप्ति हुने गरी बार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पर्नेछ । विषयगत कार्यालयहरु र गैससहरुवाट संचालन गरिने **कार्यक्रमहरुसंग दोहोरोपना नहुने** गरी कार्यक्रमको छनोट गर्नुपर्ने ।

5= वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ को परिच्छेद-६ दफा-४३ (३) र दफा-४६ (१), (२), (३) बमोजिमका आयोजनाहरु तथा स्थानीय श्रोत पररिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९ र नेपाल सरकारवाट प्राप्त थप अनुदान समेत समावेश गरी लक्षित वर्गलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने, गरिबी न्यूनीकरण गर्ने,रोजगारी सिर्जना गर्ने, **क्रमागत एवं अधुरा र मर्मत सम्भार** गर्नुपर्ने आयोजनाहरुलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।

6= अनुदान रकम बांडफांड गर्दा **रु १५ लाखलाई न्यूनतम** अनुदान कायम गरी थप रकम गा.वि.स.को जनसंख्या, लागत र क्षेत्रफलमा आधारित सुत्र लगाई बांडफांड गरिनेछ । यसरी बांडफांड गर्दा कुनै पनि गा.वि.स.लाई जाने अनुदान रकम अधिकतम **रु.५० लाखमा नबढ्ने** निश्चितता गरिनेछ ।

7= पूँजीगततर्फ विनियोजित रकमको कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा देहायका शीर्षकहरुमा तपसिल बमोजिमको प्रतिशतको आधारमा रकम विनियोजन गर्नु पर्ने छ ।

- सवै जातजातिका विपन्न वर्गका महिला लक्षित कार्यक्रम **१० प्रतिशत** कमतिमा २० प्रतिशत एकल महिलाको सिप विकासको लागि ।
- सवै जातजातिका विपन्न बर्गका बालबालिका लक्षित कार्यक्रम **१० प्रतिशत** तर वालमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम लागु गर्ने गाउँ विकास समितिले न्यूनतम् **१५ प्रतिशत** रकम विनियोजन गर्नुपर्नेछ । र १५ को कम्तिमा २० प्रतिशत वाल विकास केन्द्रको लागि विनियोजन गर्नु छ ।
- सवै जातजातिका पीछडिएका वर्ग (जेष्ठ नागरिक, दलित, आदिबासी जनजाति, अपाङ्ग, मदेशी, मुश्लीम, तथा पिछडा बर्ग लगायतका वर्गलाई फाईदा हुने खालका कार्यक्रम वनाउनु पर्नेछ) **१५ प्रतिशत** कृषिसंग सम्बन्धित कार्यक्रमका **लागि १५ प्रतिशत** र सहकारी विकासका लागि आवश्यकता वमोजिमको रकम अनिवार्यरुपमा विनियोजन गरि सोही क्षेत्रमा खर्च गर्नुपर्ने छ ।
- खेलकुद विकास कार्यक्रमका लागि **रु७५,०००।- सम्म (विद्यालय क्षेत्र बाहेक)**
- समपूरक कोषका लागि आवश्यक्तानुसार ।

8= बूँदा नं.-७ अनुसार रकम छुट्टयाई बांकी रहेको रकमवाट कम्तिमा ६० **प्रतिशत** रकम आर्थिक, सामाजिक एवं भौतीक पूर्वाधार विकास (कार्यविधिको दफा ११ (१) मा उल्लेखित) कार्यक्रममा छुट्टाउनु पर्नेछ । उक्त कार्यक्रमा **रु दुई लाख भन्दा कमका** भौतिक पूर्वाधारका आयोजना बनाउन पाइने छैन । बाँकी रकमबाट कार्यविधिको दफा १२ मा उल्लेख भएका **प्रवर्द्धनात्मक** कार्यक्रममा विनियोजन गर्नु पर्नेछ साथै वुदा नं. ७ र उल्लेख भएका योजना तथा कार्यक्रमको छुट्टाछुट्टै आयोजना लगानी विवरण तालिका तयार गरि जिल्ला विकास समितिमा तोकिएको समय सिमाभित्र अनिवार्य रुपामा पेश गर्नु पर्ने छ । लक्षित वर्गको योजना संचालन गर्दा **सम्वन्धित वर्गको लक्षित समुदायबाटै संचालन गर्नु पर्ने छ** साथै वजेट तथा कार्यक्रम **लैङिगक उत्तरदायी** बनाउनु पर्नेछ ।

9= पूँजिगत अनुदानवाट खर्च व्यहोर्ने गरी स्वास्थ्य, शिक्षा लगायतका क्षेत्रमा **कर्मचारीलाई तलव, भत्ता वा अन्य** कुनै प्रकारको सेवा, सुविधा उपलब्ध गराउन पाइने छैन ।

10= चालु अनुदानबाट अन्य कर्मचारी र संचालन खर्च समेत विनियोजित **बजेटको सिमाभित्र** रही गर्नु पर्नेछ ।

11= स्थानीय उत्पादन (**जौ, कोदो,भाङगो, आलु,फापर आदि**) लाई प्रवर्द्धन गर्दै आयात प्रवृतिलाई प्रतिस्थापन स्तरमा अभिवृद्धि गरी निकासीजन्य क्षमता विकास गर्न कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने छ ।

12= खुला दिशामुक्त पछिका कृयाकलापहरु संचालन गर्दै जिल्लालाई **पूर्ण सरसफाइयूक्त** जिल्ला वनाउने अभियान कार्यक्रमहरुका लागि कम्तिमा रु एकलाख र अनुगमनको लागि आवश्यकता अनुसारको रकम विनियोजन गर्नुपर्नेछ ।

13= गा.वि.सले आफ्नो आन्तरिक आय कम्तिमा **१५ प्रतिशत वृद्धिका लागि** आवश्यक वजेट विनियोजन गरी आन्तरिक आय अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्नेछ ।

14= पूंजीगत खर्चबाट **चालू खर्चमा रकमान्तर गर्न** र अनुदानको रकम फ्रिज नहुने खातामा सार्न पाईने छैन ।

15= कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दा स्थानीय शीप, श्रोत र श्रम प्रधान प्रविधि अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । पूर्वाधार कार्यक्रमहरुको सञ्चालन र मर्मत सम्भारको कार्य **उभोक्ता समिति/समुदायबाटै समय सीमा** सहीतको कार्यतालिका वनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

16= वन, वातावरण तथा भूसंरक्षण, दिगो विकास तथा **जलवायु परिवर्तन एवं प्रकोप व्यवस्थापनको** लागि गाविसले आवश्यक रकम विनियोजन गर्नुपर्नेछ ।

17= सडक निर्माण तथा मर्मत संभारका लागि रकम विनियोजन गर्दा क्रमागत सडकलाई प्राथमिकता दिई मर्मतर संभार र स्तरउन्नति गर्ने तथा तथा मर्मत संभारका लागि सम्वन्धित सडक आयोजनावाट विनियोजित रकमको **कम्तिमा ५ प्रतिशत** मर्मतसंभार कोषका लागि छुट्टाउनु पर्ने छ ।

18= स्थानीय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९ अनुसार **सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई** क्रियाशील तुल्याई अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्नेछ ।

19= सञ्चालित समग्र कार्यक्रमहरुको समिक्षा गरी **वित्तीय र भौतिक प्रगति** विवरण मासिक, चौमासिक र वार्षिक रुपमा थानीय श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९ को परिच्छेद ५को ३६(२) मा उल्लेख भएको ढांचा र समय भित्र जिविसमा पठाउनु पर्ने छ र सो विवरण सार्वजनिक समेत गर्नु पर्ने छ ।

ग) गैसस/सहकारीहरुका लागि

1= बार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकारको आवधिक योजना, नीति, रणनीति, उदेश्य, लक्ष्य र प्राथमिकता एवं सहस्राब्दी विकास लक्ष्य र सन २०२२ सम्म नेपाललाई **अल्प विकाशित मुलुकवाट विकासशील** मुलुकमा स्तरोन्नति गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्यलाई प्राथमिकता दिई जिल्ला विकास समितिको क्षेत्रगत/विषयगत योजनाको उद्देश्य र लक्ष्य प्राप्ति हुने गरी बार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।

2= जिल्लामा कार्यक्रम संचालन गर्दा **गैरसरकारी संस्था समन्वय समिति संचालन निर्देशिका** अनुसार गर्नुपर्ने छ ।

3= वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित एवं विपन्न वर्ग तथा पिछडिएका वर्गको उत्थान र विकास हुने आयोजनाहरुमा प्राथमिकता दिई संस्थाको कुल आवधिक खर्चको कम्तिमा **६० प्रतिशत वजेट पूँजिनिर्माण** क्षेत्रमा खर्च गर्ने गरी व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

4= जिल्लामा कुनै कार्यक्रम संचालन गर्न प्रस्ताव पेश गर्दा कार्यक्रम छनौट गर्नु पूर्व नै जिविस र विषयगत कार्यालयको समेत पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

5= कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्दा **गाविसको पूर्ण क्षेत्र** समेटीने गरी प्रस्ताव गर्नु पर्नु छ र दुर्गम तथा पिछडिएका गाउँ विकास समितिलाइ प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

6= विषयगत क्षेत्रमा **दोहोरोपन** नहुने गरी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

7= वजेट तथा कार्यक्रम **लैङ्गिक उत्तरदायी** वनाउनेतर्फ विशेष ध्यान दिनु पर्ने छ ।

8= स्थानीय उत्पादन (**जौ, कोदो, भाङगो, आलु,फापर** आदि) लाई प्रवर्द्धन गर्दै आयात प्रवृतिलाई प्रतिस्थापनस्तरमा अभिवृद्धि गरी निकासीजन्य क्षमता विकास गर्न कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने छ ।

9= आयोजना तथा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दा स्थानीय **शीप, श्रोत र श्रमप्रधान प्रविधि** अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । यस्ता कार्यक्रमको सञ्चालन र मर्मत सम्भारको कार्य समुदायबाटै हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

10= ग्रामीण क्षेत्रको आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि स्थानीय स्तरमा प्राप्त **विप्रेषण (Remitance)** लाई **उत्पादनमुलक कार्यक्रममा उपयोग** हुने गरि आवश्यक कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्नेछ ।

11= स्थानीय स्तरमा योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा **कृषि/पशु** विकास तथा सहकारी प्रवर्द्धन गर्ने /हुने कार्यक्रमलाई प्राथमकिता दिनु पर्नेछ ।

12= स्थानीय स्तरमा प्राप्त हुने औषधीजन्य जडीवुटीहरुलाई **उत्पादन, प्रोत्साहन, प्रशोधन र प्रवर्द्धन गर्न चेतनामुलक एवं उत्पादनमूलक** कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु पर्ने छ ।

13= स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम संचालन गर्दा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र वातावरणीय संरक्षण हुने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

14= पूजिगत तथा चालु कार्यक्रमहरुको निर्धारीत ढाँचा र समयमा चौमासिक र वार्षिक रुपमा वित्तीय र भौतिक **प्रगति विवरण** जिल्ला विकास समितिमा अनिवार्य पठाउनु पर्नेछ ।

15= खुला दिसामुक्त पछिका कृयाकलापहरु संचालन गर्दै जिल्लालाई **पूर्ण सरसफाइयुक्त** जिल्ला वनाउने अभियानमा सघाउ पुग्ने खालका योजनाहरु संचालन गर्नु पर्नेछ ।

16= अनुगमन तथा मूल्याङकन पद्धतिलाइ नतिजामुलक र भरपर्दो व्यवस्थापकीय औजारकोरुपमा स्थापीत हुने गरी योजनामा समावेश गर्नु पर्ने छ ।